
FORSKERUTDANNINGSMELDING 2012

DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Mars 2013

Forskerutdanningsmelding 2012

Forskerutdanningsmeldingen for Det samfunnsvitenskapelige fakultet gir en overordnet vurdering av kvaliteten i forskerutdanningen som tilbys ved fakultetet. Meldingen fungerer som en selvevaluering av oppnådde resultater for 2012, med en presentasjon av tiltak for 2013.

Oppfølging av prioriteringer omtalt i forskerutdanningsmeldingen for 2011

Fakultetet arbeider kontinuerlig med å heve kvaliteten på forskerutdanningen og sikre en god gjennomstrømming. Universitetet i Bergens handlingsplan for forskerutdanning for perioden 2008-2015 og fakultetets strategiplan for perioden 2011-2015 er utgangspunkt for arbeidet. Våre prioriteringer springer ut fra strategiene som er lagt ned i disse dokumentene, og suppleres med innspill og forslag fra våre fagmiljø. I det følgende vil vi omtale fakultetets oppfølging av forrige års forskerutdanningsmelding. Det følger også en oversikt over nye tiltak som skal gis særlig prioritet i tiden fremover.

Faglig forankring

Kvaliteten i forskerutdanningen skal sikres ved solid forankring i fagmiljøene gjennom den enkelte kandidats tilknytning til forskergrupper. Det er også viktig å se til at det er godt faglig samarbeid på tvers av institusjonene. I dette arbeidet står videreutvikling av forskerskoler og nettverksskoler sentralt. Innenfor det sistnevnte området er det flere positive trekk i 2012. Både Institutt for sosialantropologi og Institutt for geografi kan melde om at de er blitt tildelt midler fra forskningsrådet for å videreutvikle forskerutdannings samarbeid med søsterinstitutt i Norge. Institutt for informasjons- og medievitenskap har innledet et samarbeid med sitt søsterinstitutt ved UiO, som på sikt kan lede til en forskerskole innen medievitenskap. Ved Institutt for administrasjon- og organisasjonsvitenskap og Institutt for sammenliknende politikk er det innledet samarbeid med utenlandske institusjoner for å få etablert ph.d.-kurs.

Ved fakultetet er det i dag kandidater tilknyttet ph.d.-nettverksskolen innenfor satsingen Velferd, arbeid og migrasjon (VAM). Gitt dens forankring i samfunnsvitenskapelige problemstillinger, er det sannsynlig at flere vil kunne knytte seg til denne.

Fakultetet har deltatt i arbeidet med en nasjonal portal for ph.d.-kurs innen samfunnsvitenskapene, som ble lansert sommeren 2012. Her kan ph.d.-kandidater søke etter kurs i portalen basert på faglig retning eller institusjon. Prosjektet har fått støtte fra forskningsrådet, og UiO står for den overordnede driften av portalen.

Fakultetets «forskerskole for samfunnsvitenskapelige fag» vil bli nedlagt fra og med vårsemesteret 2013. Denne forskerskolen har i stor grad vært en paraplybetegnelse for alle aktiviteter vi har tilbudt innen forskerutdanningen. Etter hvert som man i universitets- og høyskolesektoren har kommet frem til en mer entydig og avgrenset definisjon av hva en forskerskole er, må SV-forskerskolen sies å ha utspilt sin rolle. Den vil nå bli erstattet av ulike forskerskoler med et mer reelt innhold, som omtalt ovenfor.

Integrering i utdanningsløpet

Fakultetets forskerutdanning inngår nå som en integrert del av et helhetlig utdanningsløp, i tråd med utviklingen innen europeisk høyere utdanning. I utviklingen av dette helhetlige utdanningsløpet har vi kunnet trekke veksler på mange av de etablerte rutiner og systemer for kvalitetssikring som vi finner på bachelor- og masternivå. Utarbeiding av læringsutbyttebeskrivelse er et slikt kvalitetssikringstiltak. I 2012 startet fakultetet med implementeringen av den nye læringsutbyttebeskrivelsen for ph.d.-

programmet ved UiB. Dokumentet inngår nå i opptaksbrevet til alle kandidater, og vi oppfordrer kandidat og veiledere å planlegge doktorgradsløpet med utgangspunkt i de kravene som stilles til oppnådd læringsutbytte. Læringsutbyttebeskrivelsen sendes også ut til sakkyndige komiteer ved bedømming av innleverte avhandlinger. Fra våren 2013 er det også obligatorisk at alle emnene vi tilbyr på ph.d.-nivå skal ha en læringsutbyttebeskrivelse.

I løpet av året vil vi innføre en prøveordning der vi benytter oss av Mi side i kommunikasjonen med deltakerne på våre forskerutdanningskurs. Dette kan fungere som et bedre alternativ til e-postutveksling eller emnesidene som generes fra FS. I mars 2013 har vi i tillegg gjort det obligatorisk at alle avhandlinger leveres inn elektronisk, i tillegg til papirutgavene. En slik løsning vil kunne korte ned tiden mellom innlevering og disputas. Den sakkyndige komiteen kommer raskere i gang med arbeidet, og vil samtidig ha avhandlingen lettere tilgjengelig underveis.

Kurs og seminaraktivitet

I forrige forskerutdanningsmelding meldte fakultetet at vi ville gå gjennom opplegget for vitenskapsteori. Høsten 2012 arrangerte vi derfor et møte mellom fagmiljøene, fakultetet og Senter for vitenskapsteori der vi tok opp den faglige strukturen på kurset, gjennomføringen av kurset, kandidatenes arbeid med essay og hvilke endringer vi kan gjøre fremover. Vi inviterte tre kandidater som deltok på kurset vinteren 2012 sammen med noen vitenskapelig ansatte som har hatt befatning med kurset til dialog om kursopplegget. Møtet resulterte i noen viktige presiseringer og konkluderte blant annet med at det skal nedsettes en komité som både skal se på den generelle emnebeskrivelsen, samt det spesifikke faglige programmet fra år til år.

I 2012 prøvde fakultetet å få i gang et kort kurs i universitetspedagogikk. Dessverre viste det seg ikke mulig å finne ledige lærekrefter for å holde et to-dagers opplegg, verken fra UiB eller utenfra. Også i år har vi fått svar fra Program for universitetspedagogikk ved UiB om at det på det nåværende tidspunkt ikke er kapasitet til å holde et slikt kurs for våre kandidater. Fakultetet vil forsøke å finne kursholdere fra andre institusjoner, men vi vil også melde inn til universitetsledelsen at det finnes et udekket behov innen opplæring i universitetspedagogikk.

Forholdet mellom forskerutdanning og forskningssatsinger ved fakultetet

Fakultetet har en forholdsvis stor andel departementsfinansierte stillinger, der mange lyses ut åpent for å sikre bredden i forskningen ved fakultetet. For å styrke forskningssatsingene har fakultetet de senere årene valgt å knytte flere av de departementsfinansierte stillingene til satsingene. Noen av stipendiatene som er tilsatt i slike åpent utlyste stillinger, velger dessuten å skrive avhandlingen innenfor et tematisk satsingsområde. Mellom 15 og 20 % av stipendiatene som vi er arbeidsgiver for har finansiering fra eksterne prosjekt som tematisk sorterer under en av våre forskningssatsinger. Utviklingen ved vårt fakultet har derfor ført til en tettere integrering av forskerutdanningen og forskningssatsingene. Selv om denne integreringen er positiv, uttrykkes det fra enkelte hold også en viss bekymring over at øremerkingen av flere stipendiatstillinger kan gå ut over grunnleggende forsknings-, veilednings- og utdanningsfunksjoner. For øvrig trekker instituttene frem stipendiatenes tilknytning til forskergrupper som det viktigste virkemiddelet for å sikre sammenheng mellom forskerutdanningen og forskningen.

Antall disputaser og gjennomstrømming

I 2012 hadde fakultetet 23 disputaser, som må sies å være et relativt høyt antall. Fakultetet er således godt fornøyd med å ha endt på et resultat like oppunder vårt måltall på 25 disputaser pr år. Selv om rundt 60 % av de ferskeste kandidatene leverte på normert tid, er det slik at noen av disputasene også

markerte slutten på lange forskerutdanningsløp. Dette har virket negativt inn på gjennomstrømmingstallet for 2012, som viser et gjennomsnitt på 4 år.¹ Tallet for 2011 var 3,6 år.

Selv om gjennomstrømmingen for 2012 isolert sett må sies å være lite tilfredsstillende, er det likevel gledelig at en så stor andel av kandidatene som ikke lenger mottar doktorgradsstipend, velger å slutføre arbeidet frem mot innlevering. Det er også grunn til å tro at en stadig større andel kandidater vil levere på normert tid, ettersom fakultetets satsing på tettere oppfølging blir stadig mer etablert. Fakultetets mest konkrete tiltak for å bedre gjennomstrømming er at vi én gang i året tar kontakt med alle kandidater som er utenfor finansieringsperioden. På denne måte opprettholder vi kontakten mellom kandidat og fagmiljø, slik at disse sammen kan lage en realistisk plan for fullføring av doktorgradsprosjektet. Vi er også årvåkne i forhold til utfordringer som blir signalisert i fremdriftsrapportene. I slike tilfeller tar vi kontakt med veileder, instituttleder og/eller kandidaten selv, slik at utfordringene blir løst på et så tidlig tidspunkt som mulig. I årets meldinger omtaler instituttene spesielt pliktarbeid som en viktig faktor i gjennomstrømmingen, der god planlegging og bruk av arbeidsregnskap er tiltak som kan rydde hindre av veien for den overordnede fremdriften i doktorgradsprosjektet.

Underkjenninger og frafall

I 2012 forekom det to underkjenninger av innleverte avhandlinger. Selv om dette er en nedgang fra 2010 (4 underkjenninger) og 2011 (3 underkjenninger), er endringene så små at vi vanskelig kan snakke om en trend. De generelle trekkene for avhandlinger som blir underkjent er at kandidatene enten er svært forsinket, sitter langt unna fagmiljøet på UiB, eller har levert dr.philos.-avhandlinger. Et målrettet tiltak noen av våre institutt har innført er at man involverer det utvidede fagmiljø, ikke bare veilederne, i en ekstra innsats for å kvalitetssikre innleveringsklare avhandlinger.

En gjennomgang av de siste års tall for frafall viser at fakultetet skriver ut 3 til 6 kandidater årlig. De fleste av disse kandidatene har for lengst passert perioden med doktorgradsfinansiering, og finner selv ut at de ønsker å avslutte det ufullstendige doktorgradsprosjektet. Basert på tallene over, vil det ikke være uvanlig at det i et kull på 25 nye kandidater, vil være rundt 20 % som avslutter doktorgradsløpet uten å ha avlagt graden. Dette er et trekk som gir grunn til bekymring. Fakultetet ønsker en grundigere analyse av frafallstall på ph.d.-nivå, og mener at dette temaet bør få mer oppmerksomhet ved UiB og nasjonalt. Det mest konkrete tiltak for å hindre frafall er å ha en spesielt tett oppfølging av kandidater som nærmer seg avslutning av finansieringsperioden, men der endel arbeid gjenstår. Det er oppmerksomhet rundt frafallsproblematikken ved våre institutt. Tettere integrering i forskningsgrupper og fagmiljø vil også kunne bidra til å minske antall underkjenninger og frafall.

Innføring av midtveisevaluering

Midtveisevaluering er med ett unntak innført ved våre institutt. Disse gjennomføres som seminar med deltakelse av kandidaten selv, veileder, instituttleder og/eller forskningsleder og eventuelt andre med relevant kompetanse. I forkant av evalueringen legger kandidaten frem det materialet som inngår i doktorgradsprosjektet. Etter evalueringen får kandidaten en tilbakemelding med vurdering av status og hvordan han/hun skal arbeide for å kunne ferdigstille en kvalitetsmessig tilfredsstillende avhandling innen planlagt tid.

Ved ett institutt har man i stedet innført et halvårlig seminar der alle ph.d.-kandidatene kommenterer hverandres arbeid. Instituttet faglige ph.d.-koordinator organiserer seminaret og har et faglig oppsyn med innholdet.

¹ Gjennomstrømmingstallet er basert på ph.d.-er som UiB har vært arbeidsgiver for (kilde: DBH). Tallet viser tiden fra opptak til innlevering, fratrukket pliktarbeid og permisjoner under perioden med doktorgradsfinansiering. Etter at perioden med doktorgradsfinansiering er over, rapporteres kun den tiden kandidaten selv mener å ha brukt på avhandlingsarbeidet.

Veilederopplæring

Det er fortsatt behov for å øke kompetansen på veiledning. Det har vært gjort forsøk på å få arrangert veiledersamlinger på fakultetsnivå, men med relativt liten oppslutning. Det er enighet om at den videre oppfølgingen med hensyn til styrking av veilederkompetanse bør skje på instituttnivå. Institutt for sammenliknende politikk har hatt en slik samling i 2012 og melder om godt utbytte av tiltaket. Instituttet har besluttet å gjøre dette til en halvårlig samling. Fakultetet har informert om veilederopplæring som har blitt tilbudt fra sentralt hold ved UiB, men har så langt ikke oversikt over deltakelse eller erfaringer med slike opplæringstiltak.

Ph.d.-registrering og fremdriftsrapportering

Ph.d.-registrering har utvilsomt bidratt til å skape bedre oversikt over fremdriften i den enkelte kandidats opplæringsdel. Selv om ph.d.-registrering er obligatorisk, finnes det likevel ingen formelle sanksjonsmuligheter overfor kandidater som velger å ikke registrere seg. Dette oppleves som et paradoks både av kandidatene og administrasjonen. Registrering av ph.d.-kurs som skal være tilgjengelig for påmelding i Studentweb har også skapt en del utfordringer, særlig som følge av at malen som benyttes er utviklet med tanke på kurs på bachelor- og masternivå. Videre hender det relativt ofte at kandidater har problemer med påmelding til kurs via Studentweb, og å forstå den informasjonen som har blitt registrert. Vi er kjent med at det skal lages en ny versjon av Studentweb og vi håper at den nye versjonen vil dekke behovene til ph.d.-utdanningen.

Tilbakemeldingene når det gjelder fremdriftsrapportering er stort sett god. Alle fagmiljøene uttaler at rapporteringen er et effektivt verktøy som forenkler arbeidet med oppfølging av kandidatene. Enkelte nevner at noen av spørsmål/svaralternativene har forbedringspotensial. Det vurderes videre som positivt at rapporteringen de siste to år har vært gjennomført elektronisk, og at dette bidrar til å senke terskelen for å rapportere. Fremdriftsrapporteringen er utvilsomt et nyttig verktøy for å kunne fange opp eventuelle utfordringer i forskerutdanningsløpet på et så tidlig tidspunkt som mulig.